

mycket mer än du kan tänka dig

Rapport från åtta kretsmöten i Skåne

Angelica Bondesson, Skånes hembygdsförbund

Jadwiga Kurowska, Profilgruppen för Skånes hembygdsförbund

Lund den 18 oktober 2011

SKÅNES HEMBYGDSFÖRBUND

Åtta kretsmöten med fokus på begreppet hembygd

Vad betyder begreppet hembygd för dig? Inom Skånes hembygdsförbund har under längre tid diskuterats hur man på olika sätt kan samla människors berättelser om förhållande till begreppet hembygd, hemtrakt, hemstad eller hemort. Denna diskussion utgår från den framtidsproposition som antogs av Skånes hembygdsförbunds stämma 2010. Profilverket inom förbundet föreslog 2010 att dialogen kring hembygd skulle föras på kretsmöten i form av workshoppar under våren 2011.

Diskussionerna har en stark koppling till hembygdsrörelsens humanistiska och demokratiska värdegrund. Rörelsen är öppen för alla oavsett bakgrund. Den representerar kulturarvets skiften i tid och rum. Hembygdsarbetet skapar gemenskap, trygghet och identitet.

Orden gemenskap, trygghet och identitet återkommer ofta såväl när det gäller dåtidens som nutidens och framtidens hembygd.

Vi ser att samtalen om hembygden, med utgångspunkt från varje individs erfarenhet och liv, är givande och ger ett ömsesidigt utbyte mellan människor både i den lilla och den stora gruppen och är angeläget för att öka förståelsen mellan människor.

Deltagare i workshop

Cirka 150 medlemmar från medlemsföreningarna har formulerat sig kring begreppet hembygd, hemtrakt, hemstad. De deltog i kretsmöten som är geografiskt fördelade över länet. Varje förening har möjlighet att skicka representanter till dessa möten för att sen återkoppla till de egna medlemmarna. Mötesplats bestäms av värdföreningen och denna höst träffades krets 1 i Perstorps församlingshem, krets 2 på Restaurangen Stinsen, Hästveda, krets 3 på Dufveska skolan, Osby, krets 4 på Vånga 77:1 (gårdshotell), Oppmanna/Vånga, krets 5 på Jazzarkivet i Tomelilla, krets 6 i Harlösa byahus, krets 7-8 i Södra Sandbys församlingshem och krets 9 i Fjälatorps småskola.

Metod

Varje möte inleddes med en introduktion av Pia Sander eller Maria Casagrande från Skånes hembygdsförbund. Därefter uppmanades deltagarna att enskilt under 5 - 10 minuter svara på en av två frågor. Frågorna besvarades först skriftligt individuellt och diskuterades därefter i mindre grupper och sedan också i hela gruppen.

Fråga 1: Tänk på en plats i hemtrakten där du växte upp. Skriv några meningar med de inledande orden *Jag minns*. Använd dina sinnen. Berätta om färger, dofter, ljud eller smaker du minns från din uppväxt.

Fråga 2: Hur ser din favorithembygd ut? Var skulle du bege dig om du fick välja fritt? Ge dina personliga tankar

kring detta. Koppla gärna samman vad som skiljer eller liknar dina tankar kring barndomens hembygd med nutidens och framtidens.

Tid

Workshoparna varade ungefär 45-60 minuter. De har haft samma frågor som utgångspunkt, men slutdiskussionerna har sett olika ut och alla smågrupper har inte hunnit med samtliga frågor.

Hembygd ger mångfald

”Verkstäderna” kring begreppet hembygd har haft snarlika upplägg men inte följt exakt samma ordning. Varje kretsmöte har bestått av grupper med olika individer och med en mångfald minnen som visar hur olika människor upplever vad som är deras hembygd, eller vilket ofta är fallet, deras flera och olika hembygder.

Begreppet hembygd

Minnena visar att begreppet hembygd är öppet och brett och på ett fascinerande sätt färgas av den enskilda personens upplevelser och erfarenheter. Varje minnesbild är unik på sitt eget vis oavsett om den är formulerad med några få ord eller med många sinnesintryck. Detaljer som berättas av en person väcker minnen hos någon annan i gruppen, särskilt om det är sinnesintryck av olika slag som återges. Att samtala om minnen från hembygden i grupp blir berikande och ger möjlighet att lyssna men också att följa upp med frågor om föremål, platser, hus, orter,

landskap, musik, människor, vanor och bruk, levnadsregler och mycket mer.

1. Staden

Hembygden finns i staden likaväl som på landsbygden eller i gränslandet mellan de båda.

Hembygden kan upplevas som ett kvarter eller en gata i staden, likaväl som ett landskap eller en hage, eller vägen mellan gården och skolan.

Hembygden är ibland en, men kan vara flera platser i samma landskap eller på vitt skilda orter i landet eller utomlands. Personer med rötter i andra länder eller med släktingar i andra länder återger minnen och hembygds-känslor från platser som de tagit till sig.

Kolonin, trädgården är miljöer som länkas samman med staden.

Jag minns sommarmorgnar på gården på Amiralsgatan 49 i Malmö. Jag sitter på mattbommen och min kompis far kommer efter sitt skift på brandstationen.

Han säger: här sitter du varje morgon, varför? - Det är skönast innan dom andra vaknar. Jag minns då Amiralsgatan slutade vid Nobelvägen och stadsbussen nr 12 vände och körde in till stan. Jag minns de religiösa sångerna och musiken som kom från Filadelfia. Jag minns när jag brukade komma hem sent, då var min mor som ett gökur när hennes huvud for ut och in genom fönstret på första våningen.

Mitt Malmö och Kulladal där jag växte upp. Vi hade en underbar trädgård med massor av fruktträd och dofter. Vår villa låg i utkanten och vi hade åkrar och ängar med vallmor och blåklint på nära avstånd. Ja, solen sken alltid på sommarloven.

Jag minns Berzeliigatan och Hedåsgatan i Göteborg. Vi hoppade hage, spelade brännboll, lekte gömme och flyttade på oss om det kom någon trafik. Jag minns hur vi åkte skridskor på Näckrosdammen.

2. Landsbygden

Djurhållningen inom lantbruket liksom minnen av produktion och arbete inom jordbruket är tätt kopplade till hembygden. Vägen till och från skolan förekommer ofta i minnena.

Jag minns hur gott det var när den första slanggurkan skördades på sommaren, jordgubbarna, de smutsiga morötterna som vi barn drog upp ur landet och gnagde i oss.

Jag minns markerna, fälten runt gården, där jag växte upp – den ständiga västanvinden, doften av nyslaget hö, lantbrukets olika skiftningar under året, de öppna taklösa traktorerna, kostallet, doften av nyupphälld mjölk, svärmen av katter i stallet. Höns som kacklade och gäss, som sträckte på halsarna och väste...

Jag minns bygden där jag fick bo med familjen varje sommar. Att lämna asfalt, trafik och avgasdofter och återkomma till bondgården med de fyra korna, de två grisarna, den bruna hästen Brunte och en liten kalv, det var lycka! Det fanns inte många lekkamrater men jag saknade dem inte; det räckte med det underbara landskapet med olika gröna nyanser, de otaliga dofterna och alla ljud från råmande kor, surrande humlor och allt inbäddat i underbar sommarvärme. Det är det fina i livet man vill minnas. Resten kan man gömma undan!

3. Skogsbygden

För den som växt upp med närhet till skogsmarker är minnena från denna bygd starka.

Jag minns doften av skog och liljekonvaljer eller svamp om hösten.

Jag minns sommar med iskalla bad. Jag minns skogen, naturen med mycket blåbär och hallon. Om kvällarna när man kunde sitta ute i skogen och titta på rådjuren. Och tystnaden.

4. Kusten

Slätten, kusten, stranden och havet tillsammans med människors arbete eller barnens lekar återkommer i minnena.

Jag minns havet som låg nära huset där vi bodde. Ljudet från vågorna och ljuset som gjorde att havet skiftade färg. Lukten av tång fyllde ofta luften. Sjöfåglarnas skrik och skrån skapade en speciell atmosfär av liv och rörelse. Ljudet från fartygen som passerade satte igång fantasin och jag tänkte på alla de platser som fartygen besökte. Jag minns också den stora hamnen där man ibland hade möjlighet att gå ombord på båtarna och tala med besättningen.

Sand, doft av hav och långt strävt gräs. Ljudet av folk som badar och en aning av tjärdoft i luften.

5. Natur och djur

Hembygdsminnena är påfallande ofta kopplade till olika årstider, gärna sommartid och många av dem förenar hembygd och natur eller hembygd och djur.

Ofta beskriver minnena närheten till djuren som till exempel surrande humlor, kor och gödsel. En levande landsbygd beskrivs med människor och djur som verkar i den.

Jag minns när jag gick i skolan i Bollerup. Sista dagen i veckan vid halv tolv-tiden släpptes alla arbetshästarna lösa och kom i full galopp genom byn ut till betesmarken. Vi ungar rustade till fönstret för att se detta skådespel med hundra ardennerhästar på 800-900 kilo vardera dundra fram.

Jag minns stillheten när korna var mjölkade på kvällen och låg och idisslade, när det som hördes bara var ljudet av kedjorna i deras bindslen som rörde sig i takt med tug-gandet.

6. Arbetsliv och miljöer

Glassfabriker, potatis- och stärkelsefabriken, åkeriföretag, krigsflygskola, järnvägar, skolor är några av många miljöer som speglar industrialismens utveckling och som dyker upp i minnena av hembygden.

Jag minns potatissvämman med rullbandet som matade in potatisen i fabriken. Dammarna med sitt stora skrämmande skumberg.

Jag minns hur jag som förskolebarn en sommardag låg i trädgården på rygg och tittade mot den blå himmeln där vita moln seglade fram och bland dem de röda och gula flygplanen från krigsflygskolan i Ljungbyhed som tumlade runt som små modellflygplan.

7. Människor i närmiljön

Familj, nära släktingar återkommer gärna i minnena. Mor, far, syskon, mor- och farföräldrar förekommer ofta. Original, de udda människorna, får också plats i minnena.

Jag minns min mormors gamla stuga i Påarp. Jag kan fortfarande höra hur den gamla grinden gnisslade och jag minns doften från fläderbusken på gaveln. Har aldrig

druckit någon godare chokladmjölk än den mormor kokte i en blåprickig emaljerad kastrull på vedspisen.

Jag minns framför allt människorna och hur de levde. Där var Per Åkare, som ingen visste att han hette Per Andersson. Han luktade av sina djur och av all snus han förbrukade. Hans gård var liten och kringbyggd. Han var mycket generös och bjöd alltid oss ungar på godis. Kläderna han bar tvättades inte så ofta. Med tanke på att han körde och tömde alla sopbassänger som fanns kan man förstå hur de doftade och såg ut.

8. Trygghet och gemenskap

Hembygden är där man känner sig hemma, där man känner sig trygg, där man upplever gemenskap, där man är igenkänd, där man är någon. Det är tankar som förmedlas starkt av många. Men här ges också prov på motsatsen – deltagare ser sig kunna finna många nya hembygder för att de känner trygghet inom sig själva i första hand snarare än till särskilda platser.

Jag minns det personliga där människor kände varandra. Där många hade smeknamn.

Jag minns huset och de trevliga människorna som mina föräldrar hyrde lägenhet hos. Huset låg i stan och var omgiven av trädgård, där värdfamiljen hade bärbuskar och träd. Fastän människorna var helt nya för mig, så upplevde jag dem som min mormor och morfar eftersom mina

riktiga bodde långt borta. Där upplevde jag verkligen barndomen trygghet.

9. Olyckor och oro

I kontrast till många av minnena om trygghet och lugn står minnen av till exempel bombflyg, luftvärnseld och mörkläggnings samt minnen av krigsupplevelser.

Jag minns kraftiga åskväder och brandlarmet gick igång på den intilliggande brandstationen. Och far var likblek.

Jag minns ett lantbruk med djur. Varma somrar, kalla vintrar och kriget i Europa – i närheten. Bombflyg som kom över oss morgnar och kvällar. Alla kom inte hem, en landade i Skåne.

Nutidens hembygd eller önskebygden

Gemenskapen betonas i dåtiden och något man önskar i framtiden för att känna trygghet. Att bli igenkända i sin hembygd är viktigt, att man är sedd och inte anonym. Idag önskar man sig en hembygd som kännetecknas av lugn och ro. Även vikten av ett hållbart samhälle återkommer ofta. Betydelsen av närheten till kommunikationer och samhällsservice utan att för den delen tappa närheten till naturen och kulturlandskapet är något som kommer fram i beskrivningarna av önskehembygden.

Jag tror jag skulle hitta rätt i vilken bygd som jag hamnar i – alla platser har något.

Obs kan vara flera platser – människan är föränderlig.

Jag tror jag skulle kunna uppskatta vilken hembygd som helst i världen, ingen bättre eller sämre än den andra. Men självklart är den bygd där man växt upp som ligger en varmast om hjärtat. I den egna hembygden finns minnen, all den kulturella substansen, det är i denna kunskap man har sin kompetens och de största möjligheterna att vara kreativ och utveckla saker och ting.

Till en by som har det lugnt och service med affär, skola, kyrka och ett rikt föreningsliv t.ex. hembygdsrörelse med intresse för kultur, musik och sammanhållning. Där man tänkte på miljö, ett hållbart liv och samhälle. Där man kunde ta tåg eller buss till en stad eller ett större samhälle.

Hembygden idag

Deltagarna upplever nutiden som mera svårfångad än minnena från barndomen. Många säger att de tycker att lokalhistoria är viktigt, att man vill bevara hembygdsgårdar och kulturarv, för att det är en del av hembygden.

Jag är rotad vid min torva och har varken planer på eller önskemål om att byta den mot någon annan hembygd.

Några slutsatser:

- De flesta medlemmarnas minnen speglar barndomens och/eller uppväxtens hembygd. Minnena blir ofta målande, nästan som korta berättelser. Barndomen ligger långt tillbaka för de flesta medlemmarna – det är lätt att klä barndomens hembygd i ord, oftast positivt laddade. Tydligt är också att minnena av en doft, ett ljud, ett föremål, en känsla eller en detalj är en nyckel till ett sammanhang, en situation, en händelse som utspelat sig i någons hembygd.
- Frågor som tar med sinnesintrycken öppnar vägar till minnen som blir mer målande och personliga. Deltagarna blir inte så styrda som om de hade fått uppgiften att tänka utifrån ett givet tema (rättvisa, arbetsvillkor, skola, manligt-kvinnligt).
- Inte alla kretsmöten fick tid att fördjupa sig i samtidens hembygd. Det skulle kunna vara mycket givande att resonera och göra jämförelser mellan hembygden man föddes i och/eller växte upp i och den hembygd eller de hembygder man tagit till sig som vuxen.
- Önskehembygden beskrivs av deltagarna i kretsmötena, men inte tillräckligt mycket för att kunna dra några särskilda slutsatser av berättelserna.

Det vore intressant om man i uppföljande möten kunde ta upp frågor om samtiden och önskehembygden och göra kopplingar med barndomens hembygd.

- Samtalen visar att det finns lika många tankar kring begreppet hembygd som antalet deltagare i workshoparna.

- Den norske författaren Karl Ove Knausgård (numera boende i Skåne) säger att utmärkande för hembygden är att man inte ser den för att den är för nära inpå. Därför vore det intressant att göra fler workshopar både med medlemmar inom Skånes hembygdsförbund men också med människor utanför föreningarna. Det vore ett sätt att berikas och göra upptäckter, hitta likt och olik i alla våra upplevelser av hembygden/hembygderna oavsett hur vi upplever dem och var de finns.